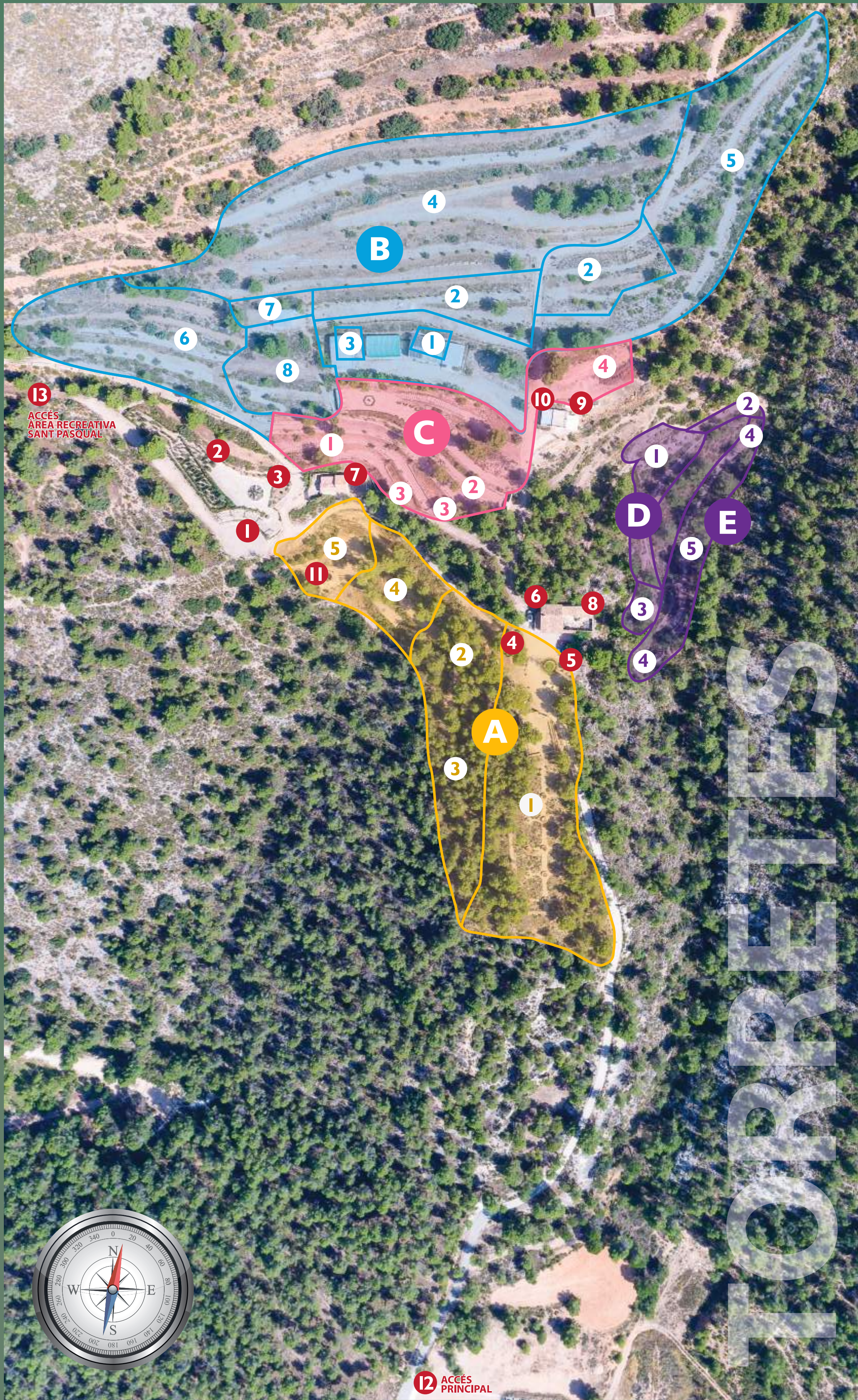

TORRETES

Jardí Botànic - Jardín Botánico

Fotos aèries: Manuel Vicedo · Fotos: Vanessa Martínez / Segundo Ríos · Disseny i maquetació: J. Lozano

A JARDÍ DE LES CULTURES

1. Plantes de les Grans Cultures Santiago Grisolia
2. Racó de la Dona o de Trótula de Salern
3. Plantes dels Sants
4. Racó de l'Herbero Alacantí
5. Racó de les Espècies

B COL-LECCIONS BOTÀNIQUES I TAXONÒMIQUES

1. Escola Botànica Criptogàmica Mario Honrubia (*Briófitari, Falgueres*)
2. Escola Botànica Fanerogàmica Joseph Quer
3. Narcissari Abilio Fernandes
4. Arboretum Gimnospermes Iridari Christine Lomer
5. El Bosc Ibèric Salvador Rivas Martínez
6. Salvietum José Cavanilles
7. Pavelló de les Herbes culinàries Sor Juana Ines de la Cruz
8. Roserar Pere Dot

C JARDÍ MEDIEVAL HILDEGARDA DE BINGEN

1. Jardí de Simples o de les Plantes medicinals (*Hortus simpliciorum*)
2. Hort de Fruïters (*Hortus pomarium*)
3. Hort de verdures i cereals (*Hortus viridarium*)
4. Jardí andalusí Abu-S-Salt-Umayya

D PLANTES ALQUÍMIQUES, MÀGIQUES I VERINOSES

1. Plantes dels 4 elements, Horòscop vegetal i Plantes dels astres
2. Racó de Paracelso
3. Racó de les Plantes Tòxiques i de les Bruixes
4. Pou de Paracelso / Dic-estany

E VEGETACIÓ DE BARRANC I RIBERES

5. Vegetació de Barranc i Riberes

F ALTRES ELEMENTS BOTÀNICS I ARQUITECTÒNICS

1. Replaceta Pío Font Quer
2. Laberint Templer
3. Rosa dels Vents
4. Pi Centenari
5. Xop Templer
6. Masia
7. Laboratori
8. Magatzems
9. Magatzems
10. Aljub
11. Forn de Cal
12. Accés Principal
13. Accés Àrea Recreativa S. Pasqual

A

JARDÍ DE LES CULTURES

1. Plantes de les Grans Cultures Santiago Grisolia

Ací comença un recorregut truncat per 6 creus amb tres jardineres circulars cadascuna, on s'estableixen plantes lligades a la simbologia religiosa o ritual de les principals cultures: cristianisme, judaisme, islam, cultures asiàtiques, cultures nòrdiques, cultures ameríndies, etc. Una xicoteta estatueta del centaure Quiró ens recordarà la importància del coneixement de les plantes, que segons la tradició hel·lènica ens va ser transferit per aquest ésser mitològic.

2. Racó de la Dona o de Trotula de Salern

Salern, primera Universitat exclusivament mèdica i laica d'Europa, no va excloure a la dona a les seues aules i en elles Trota (s. XI) que és considerada la primera ginecòloga de la història, va escriure diversos tractats, sobre anatomia i fisiologia femenina. En "*Passionibus Mulierum*", explicava de manera científica la menstruació, la concepció, l'embaràs, el part, el puerperi, el control natal, les malalties de l'úter i de les vies urinàries, així com totes les plantes necessàries per als seus tractaments.

3. Plantes dels Sants

Moltes plantes lligades a deïtats i mites pagans, van ser renovades en el seu caràcter sacre a través del cristianisme. Així tenim exemples com la denominada Flor de Crist (*Inula helenium*), les herbes de Sant Pere (*Helichrysum stoechas*, *Parietaria judaica*, *Tanacetum vulgare*, etc.), les herbes de Santa Maria (*Silybum marianum*, *Hyosciamus niger*, *Tanacetum balsamita*, *Mentha spicata*, etc.) i les herbes Santjoaneres (*Hypericum perforatum*, *Artemisia vulgaris*, *Achillea millefolium*, etc.) entre altres exemples.

Aquest espai és una evocació de la cultura clàssica, un gran arc de mig punt dona pas a un recinte rectangular que ens guiarà cap a un recorregut on les plantes i les principals tradicions culturals humanes s'uneixen.

C

JARDÍ MEDIEVAL HILDEGARDA DE BINGEN

Els jardins medievals tenien com a missió proveir de medicines, aliments i condiments necessaris per al manteniment i bona salut de la població. Generalment, situats dins d'un recinte voltat per alts murs (*hortus conclusus*) van mantindre a l'Europa cristiana la flama del coneixement mèdic i dietètic de l'època. Els jardins medievals cristians constaven de 3 parts:

1. Jardí de Simples o de les Plantes medicinals (*Hortus simpliciorum*)

Eren anomenats "simples" els medicaments amb una sola planta i aquestes plantes es col·locaven separades i etiquetades per a permetre la seua recollida sense errors. Seguint aquesta tradició, al nostre jardí de simples s'informa del nom comú i científic, tres qualitats terapèutiques de cada planta, incloent informació sobre toxicitat quan es presenta (mitjançant un codi de zero, un, dos o tres rombes rojos). L'automedicació si més no amb herbes, no és recomanable i les indicacions que s'expressen al nostre jardí, no impliquen responsabilitat si es fa un ús indegut d'elles.

2. Hort de Fruïters (*Hortus pomarium*)

Els fruïters dins del jardí medieval eren tant aliments com remeis per a curar i les seues conserves eren l'única font de vitamines disponible a l'hivern.

3. Hort de verdures i cereals (*Hortus viridiarum*)

En ell es cultivaven també les anomenades herbes "potàgeres" és a dir, aquelles que es menjaven en guisats i sopes de verdures, es cultivaven també cereals i llegums. En el nostre cas estem donant prioritat a la recuperació de cereals i algunes verdures antigues.

Hildegarda de Bingen va crear un hort monacal amb més de 230 "simples" entre plantes medicinals i fruïteres, el qual ens ha servit d'inspiració.

A banda dels jardins cristians, en l'Edat Mitjana en les àrees dominades per l'Islam es van desenvolupar molts jardins, en al-Andalus amb una empremta especial els jardins andalusins:

4. Jardí andalusí Abu-S-Salt-Umayya

Es pretén realitzar un xicotet jardí d'inspiració andalusina amb traçat tripartit, amb aigua en la part central discorrent en "doble safareig" i elevat sobre andanes. Està encara en fase de projecte. Des del punt de vista vegetal en aquest enjardinament, la Murta Morisca (*Myrtus communis* subsp. *baetica*) tindrà una presència important, per la seua rellevància entre els hispanomusulmans. Posteriorment va ser oblidat o substituït per altres varietats de murta i hui dia quasi ha desaparegut. El jardí medieval a Espanya sempre va tindre les versions cristiana i musulmana, sincretitzada finalment al jardí mudèjar.

Abu-S-Salt Umayya (s. XI-XII) va ser un gran metge andalusí nascut a Dénia. Aquesta Taifa de la qual va dedicar molt d'esforç a la medicina. El seu important llibre de medicaments simples encara s'estudia en moltes universitats islàmiques. A ell dediquem aquest espai.

B

COL-LECCIONS BOTÀNIQUES I TAXONÒMIQUES

1. Escola Botànica Criptogàmica Mario Honrubia

Els jardins botànics des del seu origen mantenen col·leccions taxonòmiques dedicades a l'aprenentatge, són les denominades "escoles botàniques". Menys usuals són les col·leccions de Criptògames o plantes que es reproduïxen per espores, per què les seues particulars necessitats d'humitat i temperatura ho dificulten.

· **Briófitari.** Consta d'una col·lecció de Briòfits (molses i hepàtiques) disposats en una escalinata i etiquetats amb el seu nom científic. Afavorits per l'ombra i per un circuit tancat d'aigua que manté elevada humitat es desenvolupen altres espècies de briòfits i també algues i, fins i tot fongs, que apareixen de manera intermitent.

· **Falgueres.** S'ha recreat un espai amb nombrosos microambients, que propicien el desenvolupament de Pteridòfits tant els més primitius o Licòfits, com les falgueres típiques i cues de cavall (Monilòfits). De manera didàctica es mantenen representants de grups taxonòmics i de falgueres autòctones, algunes en perill d'extinció a la Comunitat Valenciana.

La nostra col·lecció està dedicada al Micòleg Professor Mario Honrubia.

2. Escola Botànica Fanerogàmica Joseph Quer

· **Angiospermes.** Estan representades més de 40 famílies d'angiospermes seguint un ordre filogenètic (APG III). Les famílies es disposen en jardineres triangulars, excepte algunes famílies que disposen de major espai (e.g. *Rosaceae*, *Leguminosae*, etc.).

· **Arboretum de Gimnospermes.** Centenar i mig de Gimnospermes amb representants dels 4 ordres reconeguts amb especial presència dels Ordres Pinals i Cupressals. Entre les coníferes són de destacar alguns fòssils vivents com *Wollemia nobilis*.

3. Narcissari Abilio Fernandes.

És un espai protegit dels pol·linitzadors per a mantindre estirps pures útils en conservació. Presentem a les Monocotiledònies com a introducció a les *Amaryllidaceae* i al gènere *Narcissus* amb moltíssims endemismes Ibèrics i Nord-africans. Dedicat al professor portuguès Salvador Rivas Martínez, insigne botànic, defensor dels Jardins botànics i de la biodiversitat, impulsor de la Geobotànica i Fitosociologia dins i fora de les nostres fronteres.

4. Iridari Christine Lomer.

De les 250-300 espècies d'Iris s.l. reconegudes, es cultiven actualment a Torretes unes 40 espècies silvestres i més de 230 cultivars. L'origen de la nostra col·lecció és una generosa donació realitzada per Christine Lomer i Nick Brown creadors del Jardí dels Liris de Xaló.

5. El Bosc Ibèric Salvador Rivas Martínez.

Denominem així a una col·lecció d'arbres i arbusts endèmics o quasi endèmics de la Península Ibèrica, que són majoritàriament de fulla caduca, però també perennifolis i coníferes. Dedicat a la memòria del professor Salvador Rivas Martínez, insigne botànic, defensor dels Jardins botànics i de la biodiversitat, impulsor de la Geobotànica i Fitosociologia dins i fora de les nostres fronteres.

Dedicada a Joseph Quer i Martínez metge i primer director del Real Jardí Botànic de Madrid

F

ALTRES ELEMENTS BOTÀNICS I ARQUITECTÒNICS

1. Replaceta Pio Font i Quer

Punt de trobada format per una placeta circular vorejada per una pergola que fa d'escenari. Dedicada a l'insigne botànic Pio Font i Quer.

2. Laberint templer

Tanca de xiprer de recorregut simbòlic marcat per alguns signes templars (oques, polica) que ens van guiant. Encara no produeix l'efecte d'aïllament necessari, no obstant això ja es pot visualitzar i passejar.

3. Rosa dels vents

Es tracta d'un element vegetal de tanca retallada de teucrium i xiprer, que dibuixen la rosa dels vents valencians principals i secundaris.

4. Pi centenari

Es un exemplar de pi blanc de diversos segles amb un port majestuós i un gran diàmetre a la base, al qual afectuosament li diem l'avi. Està catalogat com a arbre singular.

5. Xop templer

El xop canut (*Populus canescens*), originat per la hibridació antiga entre l'alber tremol i l'alber blanc, és un arbre aparassolat de gran elegància, que almenys a Espanya i Portugal, apareix lligat als assentaments del Temple o de les ordres militars que li van succeir.

6. Edificacions, Masia, Laboratori, Magatzems

Edifici central, laboratori on a banda d'instal·lacions i aparells científics també ací netegem, guardem i conservem les llavors. Estació Meteorològica les dades de la qual poden consultar-se a temps real en la web de AVAMET (Associació Valenciana de Meteorologia).

7. Aljub

Emmagatzema aigua de pluja captada mitjançant reconducció d'escolaments.

8. Elements d'arquitectura rural

Són nombroses les mostres de l'art tradicional per a realitzar en pedra seca forns de calç, vedrunes, coves, murs, etc.

NORMES I RECOMANACIONS D'ÚS

·L'Estació Biològica i Jardí Botànic de Torretes és un espai natural amb objectius i valors de conservació de la Biodiversitat, docència i divulgació científica, conscienciació mediambiental, cultural i d'igualtat. Les activitats esportives i el picnic no estan permeses excepte autorització expressa.

·Les visites han de discórrer pels camins i sendes establides. Com en qualsevol espai natural no s'ha de molestar els animals, ni oferir aliments a la fauna silvestre.

·Les col·leccions de plantes poden observar-se i tocar-se, però no es permet recol·lectar o arrancar parts de les plantes excepte autorització expressa o pràctiques dirigides per personal docent.

·Les plantes tòxiques o irritants estan indicades o disposades en llocs especials, la seua utilització indeguda és responsabilitat del visitant.

·L'entrada amb vehicles o animals no està permesa. Excepcionalment podran fer-ho persones amb mobilitat reduïda o els gossos guia.

·Fumar o encendre foc en un espai natural no és responsable i està totalment prohibit. En cas d'observar-se es comunicarà a les autoritats.

·La fotografia està permesa en tot l'espai visitable, però si és per a ús comercial ha de comptar amb autorització prèvia.

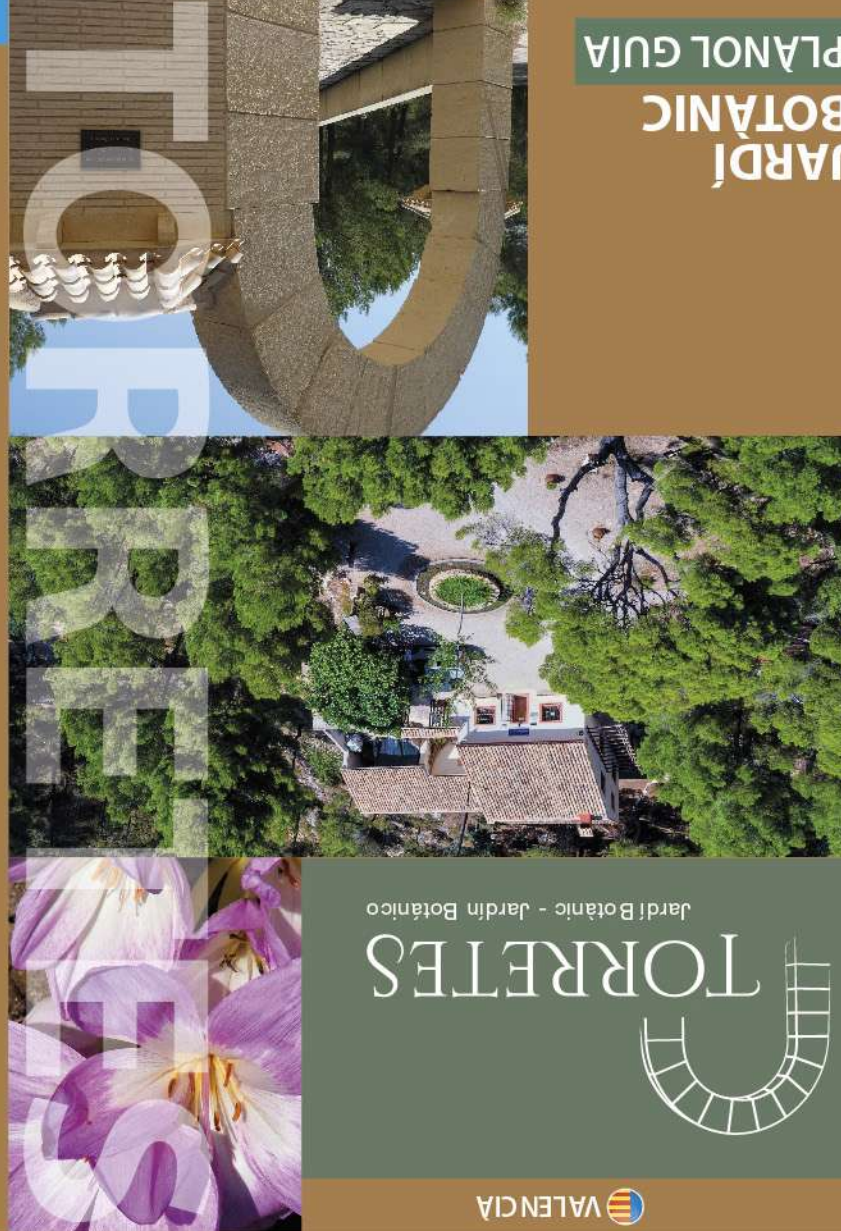
TORRETES · Jardí Botànic

Partida Canal, 18 - 03440 IBI (Alicant) ESPANYA
Per a visites guiades o visites lliures en grup, poseu-vos en contacte amb el Museu de la Biodiversitat a través del correu electrònic museo.bio@ibi.es o al tlf. 96 655 31 68

www.torretes-jardinbotanico.com

facebook.com/jardinbotanicotorretes

PLÀNOL GUIA
BOTÀNIC
JARDÍ

VALENCIA